

REMÉNYSÉGÜNK ALAPJA

TEOLÓGIAI ALAPVETÉS A REMÉNYSÉG DIMENZIÓJÁBAN

Az alapozó hittudomány (theologia fundamentalis) viszonylag még fiatal teológiai tudományterület, mely a hagyományos, de egyre inkább háttérbe szoruló szemléletben a hitvédelem (apologetika) feladatát látta el. Ma már közhelekként hat, hogy a negatív jellegű védekezés helyét joggal foglalta el a pozitív törekvésből ihletett alapozás. Ezt az alapozó munkát a szakemberek hosszú évtizedeken át úgy igyekeztek elvégezni, hogy egyrészt bemutatták: az Isten kinyilatkoztatta önmagát, szölt az emberhez, másrészt igazolták, hogy az ember felismerheti, sőt de facto fel is ismerte, hogy az Isten feltárta előtte az üdvösséghez vezető utat. Jézus Krisztusban, aki az út, az igazság és az élet, Istennek végső üzenete, személyes igéje érkezett el hozzánk és él meg éltet ma is az egyház közösségében.

Bármennyire is látjuk azonban, hogy az apologetikus, hitvédő, illetőleg a kinyilatkoztatás lehetőségét és tényét igazoló módszereknek nagy volt, és az utóbbinak még ma is nagy a jelentősége, mégsem térhetünk ki a megállapítás elől, hogy az isteni kinyilatkoztatásnak nem lenne értelme számunkra, ha nem lenne egyszersmind létünknek, egzisztenciánknek kielégítő magyarázója. Bármennyire is élünk az isteni misztérium árnyékában, létünk elviselhetetlen lenne, ha legalább olykor-olykor fel nem csillanna valami számunkra a napfény derűjéből, mely rávilágít létünk értelmére, alapjaira, egzisztenciánk alapvető kérdéseire. Változatlanul állíthatjuk tehát, hogy az alapozó hittudomány a kinyilatkoztatással foglalkozik, de azt sem hagyjuk figyelmen kívül, hogy ennek a teológiai munkának a történetében a kinyilatkoztatás *mibenlétének* kérdésére már eddig is szinte számtalan választ kaptunk. Hogy csak a legújabb időkre utaljunk, ilyen megállapítások láttak napvilágot: A kinyilatkoztatás a bibliai írónak *egykor* elhangzott, vagy leírt emberi szavában megnyilatkozó, de a jelenben hozzánk szóló isteni üzenet (K. Barth: *Kirchliche Dogmatik I.* München, 1932); a minden emberi végességtől, különösképpen a halál kötelékétől felszabadító erő (R. Bultmann: *Der Begriff der Offenbarung im N. T.*, Tübingen, 1929); a bűnök megbocsátásában rejlő felszabadító hatalom (E. Brunner: *Offenbarung u. Vernunft*, Zürich, 1941); a fájdalom és öröm változásaiban mindent bevilágító meglátás (H. B. Niebuhr: *The Meaning of Revelation*, New York, 1955); Isten csodás tetteinek feltárása (W. Bulst: *Offenbarung*, Düsseldorf, 1960); Isten önküüresítő halála (T. J. J. Altizer: *The Gospel of Christian Atheism*, Philadelphia 1960); Isten és ember találkozásá (L. Latourelle: *Théologie de la Révélation*, Paris, 1963); Krisztus feltámadásának titka és annak hirdetése (W. Pannenberg: *Offenbarung u. Geschichte*, Göttingen, 1963); a megszentelő kegyelemben való részesedés (J. Ratzinger: *Offenbarung u. Überlieferung*, Freiburg. i. Br. 1965); Isten reményteli ígérete (J. Moltmann: *Theologie d. Hoffnung*, München, 1966); Istennek az embert üdvözíteni akaró hívása (G. O'Collins: *Theology and Revelation*, Cork, 1968); az isteni természetben való részesedés és a megtestesült Igének az emberek közti lakozása (II. vatikáni zsinat, *Dei Verbum*).

A sokoldalú és minden bizonnyal még gyarapodó megfogalmazás a kinyilatkoztatás misztériumának mélységét és alapvető természetét sejteti. E ténynek — melyet feltétlenül vonzónak és örvendetesnek tartunk — köszönhető, hogy az embert megszólító Istenről, a kereső-ktató emberről és az ember világaról szóló hittudományi eszmélkedések nem válnak elvont filozófálgatássá, hanem az Isten és ember közti kapcsolat egyre elmélyülő felismerésévé és tudatosításává. (vö. Horváth T.: A kinyilatkoztatás teológiája, Róma, 1975).

Az elmondottak már elégségesen utalnak arra is, hogy a kinyilatkoztatással foglalkozó, az alapozást végző *teológiai munkának* változatlanul feladata marad, hogy mind ősi, mind az újabb emberi tapasztalatokra ügyelve, a kellőképpen még ki nem dolgozott, fel nem tárt utakat kritikusan megvizsgálja, artikulálja, hogy kérdésekben fejzeze ki a problémákat, majd válaszokat fogalmazzon meg. E teológiai munka nem öncélúan keresi az újat, hanem Jézus felszabadító üzenetét és emlékezetét kívánja az egyházi és egyházon kívül is élő közösségek elé tárni. Keresztény *egzisztenciánk, életünk* nyerhet így újabb és újabb erősítést,

tájékoztató és irányt szabó útmutatást. Az ti., hogy mi fontos vagy kevésbé fontos, esetleg jelentéktelen a theologia fundamentalis számára — eleve véglegesen el nem dönthető. A fentebb említett kísérletek — köztük néhány rendkívül sikerrel — igazolják, hogy az alapozó hittudomány számos úton tudja ma is megközelíteni célját, a kereszteni hívő meggyőződés alapozását. Sőt, egyenesen kísérletezésre kényszeríti a mindenkori „recherche du temps”. Nem ugyan azért, hogy feltétlenül alkalmazkodjék vagy esetleg teljesen alávesse magát a kor divatjának, hanem hogy hiteles újabb tapasztalatok nyomán újra és újra az örök Logoszt szólaltassa meg. Minden teológiai munkának ma is az evangélium szolgálatában kell állnia, minden teológusnak szól ma is Szent Pál felszólítása: „Hirdesd az evangéliumot, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan” (2 Tim 4,2). Kritikusan és önkritikusan kell vállalni ezt a munkát. Óvakodni kell a lélektelen, olykor már egyenesen apatikus racionalizmus veszélyétől. Az alkotó fantáziát, a gondolat- és érzelme gazdagságot az élet számos területén igényeljük, sőt megcsodáljuk — csak teológiánkból lenne mindez száműzve? Igazat kell adnunk J. B. Metznek, aki nemcsak a rácsodálkozásnak és reménynek, a hívő bizalomnak és jövőbe nézésnek, hanem még az örömmek, a szomorúságnak és gyászoknak is életteret biztosít a korszerű alapozó teológiai munkában (vö. Concilium, 1974. 5. szám Bev.).

Mindezek előrebocsátásával igyekszünk a következőkben rövid vázlatossággal egy valóban korszerűnek mondható, de ugyanakkor ősi biblikus talajban gyökerező gondolatot előtérbe állítani, amidőn a *kinyilatkoztatásról, mint a kereszteni reményről szóló híradásról* ejtünk néhány szót. Már gondolatmenetünk kezdetén előreveti fényét — semmiképp sem árnyékát — a csúcson álló feltámadott Krisztus, akiről végső soron szól, aki felé vezet minden alapozó teológiai ismeret. Az a Krisztus, aki már megjárta előttünk a nagy utat, aki feltámadásában „elsőszülötté lett” a halandó testvérek között, és aki utat mutat számunkra a felszabadító, és csakis a szabadság és remény dimenziójában mérhető, felismerhető jövőbe. A mi jövőnkbe.

E jövőbe pillantásunk — már most leszögezhetjük — nem irreális utópia, egyszerűen azért, mivel soha nem tévesztjük szem elől, hogy a Feltámadott azonos a Megfeszítetttel. Jézus számára, aki földi életében a „remény embere” volt, de facto a szenvedés útja és a halál kapuja volt, a belépést biztosító bizonyosság az Atya dicsőségébe. Ha a kereszteni ember hitvallást tesz, akkor ma is e reményben fogant vallomásban kiáltja világga: *Halálotat* hirdetjük Urunk és hittel valljuk *feltámadásodat*, amíg el nem jössz. A szentpéteri felszólításra: „Legyetek mindig készen rá, hogy mindenkinek megfeleljetek, aki csak kérdezi: mi az alapja reményeteknek” (1Pét 3,15) — ma sem mondhatunk többet. fontosabbat, mint ezt a reménységben született, a halál realitásából az el nem múltó élet valósága felé mutató hitvallást.

Úgy véljük, hogy csakis a *reáliák talaján* álló, de *radikális reményben* fogant alapvetés tudhat a *hívő döntések* során a végső beteljesülés felé mutatni, sőt ahhoz elvezetni. A reménység dimenziójában vigasztaló és provokáló, döntésre felszólító erők indítására támaszkodhatunk, mely egyéni és közösségi hívő életünkben egyaránt nélkülözhetetlen.

Erről a reménységről, mely bázisa lehet egész — a jövő, a beteljesülés felé mutató — teológiánknak, *konkrét módon* lehet és kell is szólnunk. A jelen órában természetesen nem úgy, hogy kibontjuk egész Credónkat, hitvallásunkat, de mindenesetre azon a módon, hogy röviden rámutatunk:

1. *Istenünk*, akitől minden kegyelem ered, a *reménység Istene*. Nemcsak az ószövetségi remény válik akaratának erejében, irányítása nyomán valósággá, hanem

2. végső, személyes üzenetében *Jézus Krisztusban* kiteljesül, aki élete példájában tárta elénk a reményből élő és felszabadult embert, és akinek életében a remény úgy konkretizálódott, hogy az minden ember számára érvényes és kívánatos indítássá, erőforrássá, sőt létértelmezővé vált. *Ebben a Jézusban* már előttünk áll saját reményünk, sorsunk és jövőnk.

Reménységünk alapja, hogy a világba érkező Jézus egész földi életében az Atyában reménykedve lett úrrá az emberi szorongáson, félelmeken és reménytelenségen, így győzhette le a halált. *A halált Jézus végső soron a reményben radikalizálta, azaz gyökerében változtatta meg.* Öböne és óáltala a halál már nem vég, hanem kezdet: az *élet kapuja*. Jézus élete, halála és feltámadása

egyaránt igazolta, hogy Isten az örök élet, az élet pedig erősebb, mint a halál. Az örök élet felé mutató minden hittudományos alapozás és igazolás abban a felismerésben gyökerezik, hogy Isten az Úr, ő az Élet, — s hogy ez az Élet Jézusban megjelent közöttünk.

3. Az első Jézus-közösség, a tanítványok, az ősegyház ismételtlen kifejezték, hogy Jézus örömhíre, az Atyának benne önmagát kinyilvánító emberszeretete felülmúlhatatlan. Ebben és csakis ebben képvisel abszolút értéket kereszténységünk. A Krisztus-közösséget akkor is, ma is az eljövendő életbe vetett reménység, a feltámadás hite, az újra érkező Jézus-várás kapcsolta egybe. Ezért maradt a kisedd nyáj élő, mindig megújulni vágyó és megújulásra képes közösség. Ez a közösség örvendő közösség ma is, mivel a reményből él és ezt a reménységet terjeszti a világban. Ez a közösség nem a maga igazát hirdeti és védelmezi, hanem az élő Istenét, aki a „reménység Istene”, és „eltölti békével és örömmel a hitben, hogy a Szentlélek erejében bővelkedhessék a reményben” (vö. Róm 15,13). Istenünk, Jézus Krisztusnak Atyja, a mi Atyánk nem az emberi családások és tanácstalanság nyomán kitalált vagy kikényszerített hézagpótló, hanem az az élő Valóság, akinek neve kitörölhetetlen betűkkel van beírva az emberiség szenvedés- és reménységtörténetébe. Igaz ugyan, hogy e név olykor fényesen villan fel, máskor elhomályosul, egyszer térdet hajtának hallatára, más esetben meg káromolják, megtagadják, visszaélnek vele, sőt ideig-óráig el is feledik — mégis kitörölhetetlen az ember lelkéből, gondolatvilágából.

A reménységünkről szóló üzenet, a kinyilatkoztatás azonban erőtlen marad mindazok számára, akik nem akarják elismerni, hogy maga az ember is misztérium, titokkal terhes valóság, aki sokkal nagyobb annál, semhogy elégséges legyen önmagának. Az evilágon túlnézni nem akaró, a csakis konzumszükségleteit, földi igényeit kielégítő ember számára a reménység Istene „északfok, titok, idegenség” marad. A reményünk Istenéről szóló hirdetés, a kinyilatkoztatás felfoghatatlan, sőt megközelíthetetlen marad azok számára, akik a totális evilági alkalmazkodást, a totális evilági igényeket teszik meg életük értelmező alapjává és normáivá.

Ugyanakkor reménységünk Istene munkára küldő, aktivitásra serkentő Isten. Soha nem hagy nyugton pihenni. Olykor éhséget támaszt bennünk, melynek ösztönzésére jobban kívánjuk mindennek értelmét felfogni, máskor szomjúsággal gyötör, hogy az igazságot és igazságosságot szomjazzuk, biztosítsuk önmagunk és nyújtsuk mások számára. *Sperare contra spem* — ez Isten gyermekeinek, a keresztény közösségnek az élő Isten felé forduló, róla tanúságot tevő, az értelmetlenségekben is értelmet kereső és felfedő, a keresztény örömhírt hirdető s egyben igazoló lelki-szellemi attitűdje, alapmagatartása.

*

Korunkban a Jézus felé érdeklődve fordulók száma egyre gyarapszik. Emberszeretetét, önzetlen odafordulását a szegények és elesettek felé nemcsak újra felfedezik, de olykor már el is túlozzák azzal, hogy csak a forradalmárt, a jótévőt, a humanistát látják meg benne. Igaz, a szemnyitogatáshoz olykor ez jó, talán szükséges is lehet. A földi reménység, a szabadító utáni vágy az élet kitaszítottai, az elnyomottak számára mindig biztatást jelent. Mégis, a valódi reményt felcsillantó, a reményt ébresztő Jézus csakis akkor áll elének, ha képesek vagyunk felfedezni, hogy szavában, tetteiben, szenvedésében, halálában és feltámadásában mérhetetlenül több nyilatkozott meg számunkra, mint pusztán emberi példa, embersors, emberi biztatás vagy emberi jószág. Ebbe a Jézusba vetett reménynek megvan a maga — hogy úgy mondjuk — stílusa, a maga útja. Istennek emberré lett Igéje ugyanis nem a siker útját járta, és nem ezen az úton hív és kínál evilági eredményeket. Nem, mivel földi mértékek szerint ő maga sohasem volt győző, nem is remélt evilági győzelemben. Élete lemondásokkal volt tele. Egyszerűségben indult útjára, mely kegyetlen szenvedésbe torkollt. Mégis, éppen ebben a lemondó, szenvedő Jézusban, az ő szavának és tetteinek erejében válhat a mi életünk is reményből fakadó létté és kinyilatkoztató szava szerint csakis az ő országában lesz a visszavonhatatlan béke osztályrészünk.

A szenvedés és halál útját előttünk megjáró Jézus azonban arra is figyelmeztet, hogy ne passzív csodálkozással vagy ésszerűtlen bizalommal vessük te-

kintelünket keresztjére. Egyenesen nem tűri, hogy szenvedéstörténetéből úgy igyekezzünk reményt kovácsolni, hogy elfeledjük a világban számunkra olykor csak anonim módon jelenlévő, máskor húsba-vérbe vágóan ható szenvedést. Bármennyire is „spes unica” számunkra Krisztus keresztje, az ő szenvedésének fája nem takarja el a milliányi keresztet, és jajkiáltása nem nyomja el a mérhetetlenül sok panaszt. Jézus földi útját és keresztútját nem hozhatjuk reményiségünkkel kapcsolatba úgy, hogy közönyösen hagyjon a kívülállók, az idegenek szenvedése. Nem találhatjuk meg a halálon át az élet felé vezető kaput, ha csakis magunk akarnánk azon átlépni. Nem juthatunk el Urunk örömébe úgy, hogy ha nem veszünk részt Krisztusnak *mások számára* üdvösséget biztosító szenvedésében, ha nem terjesztjük ki mi is mindenki felé karunkat, mint ő tette a kereszten.

A Feltámadott áttörte a földi korlátokat. El *kellett* ugyan szenvednie sok mindent, át *kellett* lépnie ugyan a halál kapuján, de mindezt azért vállalta, hogy a mi számunkra biztosítsa Isten gyermekeinek szabadságát. Ez a *másokért vállalt* élet és halál, ez a szolidaritás arra ösztönöz, hogy ne zárkozzunk be öns világunkba, hanem mások számára is fel tudjunk tárni valamit a Krisztus által kitárt remény és szabadság dimenziójából.

Hogy a szenvedéseken át a halálból az életre jutunk, ezt csakis a *hitben* tudjuk megragadni, a *reményben* vállalni és a *szeretetben* átélni. Mindazok pedig, akiket a hit, remény és szeretet éltet, *közösséget vállalnak, közösségbe tömörülnek: az egyház közösségébe*, melyet joggal nevezhetünk a *reménykedők szeretetközösségének*. E közösség szemét az újra elérkező Krisztusra szegezi, az abszolút jövő felé tekint. *Jel-funkciója* mindenekelőtt abban áll, hogy Isten elérkező országát készíti elő, afelé mutat. Nem emberi erőlködés, nem jogszok által szerkesztett alkotmány tartja életben, hanem *Jézus Krisztus*, akinek megváltó művében és Lelkének összetartó erejében él és hat világunkban. Nemcsak emberi tömörülés, nem egyesület vagy érdekközösség, hanem Istennek Jézusban meghívott és a Szentlélekben összetartott vándorló népe. Saját történetét úgy tárja a világ elé, mint Istennek üdvösségre vezető nagy kalandját, közösen vállalt útját az emberiséggel. Mint az üdvösség történetét, amely nem párhuzamosan halad az emberiség története mellett, hanem abban él, azzal él, benne formálódik és hatékony.

Az egyháznak, Isten vándorló népének természetesen van *evilági története* is. Ez rendkívül hullámozó lehet, s hogy mégis, — minden hullámvölgy és -hegy mellett — folyamatos, hogy az egyház alapítása óta mindig jelen van az emberiség családjában: ez is arra mutat, hogy evilági története is az elérkező Isten felé fordulóknak, a reménykedőknek a története. Ha a vándoregyház csakis önmagára tekintene, mi más lehetne sorsa, mint az alig leplezett kétségbeesés, esetleg csendes melankólia, vagy egoisztikus és irreális, mivel csakis hatalmi pozíciókat szem előtt tartó optimizmus. Isten felé menetelni, Isten országának elérkezését remélni, előkészítésének munkáját vállalni, elérkezéséért teljes bizalommal imádkozni — ez csakis a remény éltető mozgásában és a szeretet erejében válhat valóra. A reménykedők nagy közössége sohasem alakulhat az önzők és hatalomra törők sekélyes gyülekezetévé, mivel mindig a halálból az életbe átlépni készülő közössége marad.

A jelen helyzetben, azaz a *történelmi mában az egyház teológiájának* is tanúságot kell tennie reményéről, feleletet kell adnia a felmerülő kérdésekre, melyek végső soron mind reményéről faggatják. Amint már Péter apostol idejében, úgy ma is reánk nehezedő kötelesség, hogy megfeleljünk mindenkinek, akik reményük felől érdeklődnek (vö. *1Pét 3,15*). Korunk rendkívül differenciált és társadalmi-politikai feszültségekkel terhes helyzetében sem a kicsinyhitűség, sem az ezoterikus elzárkózás, sem pedig valamiféle különleges elit-világba való menekülés nem lehet az egyház teológiájának és teológusának magatartása. És ugyancsak nem lehetett sem régen, még kevésbé ma definíciókkal és tótelek hirdetésével hitet ébreszteni, reményt kelteni. Reménységünk útja, egyházi életünknek és azon belül teológiai megújulásunknak útja az emberélet realitását veszi számba; olyan tapasztalatokat, melyek híján a valóságtól elszakadt világban csupán erőlködhetnénk, hogy még ideig-óráig fenntarthassuk magunkat.

Mindig, de az adott korban és helyzetben különösképpen csak a hívő meggyőződésből fakadó és átélt remény vezethet — a számvetés, a számonkérés tu-

domásul vétele, a feleletek keresése nyomán — a megújulás útjára. Ez vonatkozik az egész egyházi életre, s azon belül az egyház konkrét valóságától elszakíthatatlan teológiai munkára is. Csakis a reménységből fakadó és annak kiteljesedése felé vezető alapozó munka során találhatunk olyan válaszokat, amelyek a kétségek és csalódások, a közöny mellett és ellenére újra utat találnak az *emberszivekhez*, az emberi *értelemhez*. A reményből élő egyházi élet és tudományosság szükségszerűen korszerű is lesz, — a reményt veszített, a rezignáló, a csakis a régít ismételtető, az újat meghallani és feltárni nem képes teológia viszont lassan holttá, amorffá válik. Ha valamit is adhat teológiánk még a világnak, hát akkor ezt az abszolút jövőt feltáró, afelé mutató *reménységet nyújt-hatja*. Ennek a reménynek feszítő, sőt szétfeszítő ereje van, mivel soha nem elégszik meg a már meglévővel, mivel mindig magasabbra és többre tör. Nem szűnik meg figyelmeztetni, hogy „*quae sursum sunt sapite*” — mert bármennyire is értékeljük a világot, fogadjuk is el annak relatív önállóságát és értékeit, nem rekedhetünk meg az evilágiságban. Ha valaha adósa volt a teológia a világnak, az embereknek, hát ma az, — de abban és úgy, hogy a *reménység deficitjét igyekszik kiegyenlíteni, felszámolni*. A jelennel szemben viselt felelősség problémája voltaképp *keresztény identitásunk* alapkérdésére redukálható: vajon valóban tanúságot teszünk-e keresztény reményünkről a világban úgy, hogy nemcsak szólunk, nemcsak válaszokat adunk, hanem *életünk is* tanúsodik annak igazáról és hitelre méltóságáról.

Joggal és köteleességszerűen szólnak manapság *krízisjelenségekről* egyházunkban és teológiánkban. A krízis gyökerét azonban nem abban jelölhetjük meg, hogy vajon elégséges módon alkalmazkodtunk-e a világhoz. Természetesen az alkalmazkodás ésszerű szükségszerűségéről sohasem feledkezhetünk meg, hiszen nem a testen vagy a világon kívül kell tanúságtételünk feladatát végeznünk. Minden jelenkori krízisnek végső gyökere azonban az, hogy nem alkalmazkodunk kellőképpen annak szavához és életéhez, akiből minden reményünk forrászik: Jézus Krisztushoz és evangéliumához. Talán itt van a magva annak a problémának is, melyet szintén nem hallgathatunk agyon, hiszen egyre többen fogalmaznak így: *Jézust — őt igen, de az egyházat — azt nem*. Vajon miért hat ma olyan sokak számára modernebbül a régen közöttünk járt Jézus, mint mi magunk, az ő egyháza? Miért érzi, sőt tudja olyan sok ember, hogy több emberszeretetet kap a távollévő, a csakis reményben megjeleníthető Jézustól (akiben valóban Isten jósága és emberszeretete jelent meg a földön), mint a jelenlévő, de olykor csak fájdalmasan megtapasztalható, érzékelhető egyháztól?

Csakis hitben fogant reményünk tehet képpé rá, hogy Jézus Krisztus élte, gondolat- és érzésvilága járja át újra egyházát; s hogy mindazok, akik Jézus Krisztusban keresztelkedtek meg, valóban várományosai lehessenek ne csak halálának, de győzelmének, az életre való feltámadásának is. Ugyanakkor ez a remény nem válik fellengzős magabiztosságnak vagy elbizakodottságnak a feszítőjává; ellenkezőleg, ennek erejében lehetünk újra reálisan néző, szerény embereké és — a legutóbbi zsinattal szólva — leszünk képesek elismerni, hogy a bűnök, sőt bűnösök egyháza vagyunk és maradunk. Így már nemcsak másokra, az ún. „bűnös világra” hártjuk a felelősséget, hanem napról napra mi magunk igyekszünk jobban, hogy az Isten országának közeledtét meghirdető Jézus megtérésre felszólító szavát meghalljuk és megszívleljük.

Krisztusban, aki szenvedett, meghalt és feltámadt, csillan fel minden *teológia és teológia* reménye. Ő a hittudományos munkának is vezérszillaga. Minden egyházi, következésképp teológiai megújulás is csak úgy indulhat el útjára és erősödhet meg, ha Istennek Jézusban személyesen elérkezett végső üzenetére ügyel, ha ennek a kinyilatkoztató üzenetnek elmélyültebb tanulmányozása nyomán igyekszik sorait újra átrendezni, feladatát végezni. *Az egyház útja, a teológia és teológus útja — a reménység útja*. Értelmi erőfeszítésünk, érzelmi kálváriánk sohasem idegen Jézusnak keresztútjától. Újra és újra alázatosan elismerjük, hogy csak nagyon keveset ismerünk a valóságból, a teljes valóságból.

De vajon — kérdezhetné valaki — milyen teológia és *milyen teológiai alapozás az*, amely ilyen komor színekkel szól feladatáról? Vajon mégis a pesszimizmus életfilozófiájának lenne szószólója? — Nem, a fenti gondolatmenet — úgy véljük — ennek épp az ellenkezőjét igazolhatja. Ugyanakkor azonban —

bármennyire igyekszünk is felfedezni *a reménység dimenzióját*, bármennyire tekintünk is *az Élet teljessége felé* — teológiánk sem emberi naivitásnak, sem irreális optimizmusnak nem válhat áldozatává, vagy szószólójává. De még kevésbé eshet abba a triumfalizmustól felélesztett hibába, hogy apokaliptikus kárörömmel tekint a világra, a „beati possidentes” módján magára hagyva azt. Erzi és meggyőződéssel vallja elkötelezettségét környezetünkkel, társadalmi életünkkel és evilági feladatainkkal kapcsolatban, de nem kevésbé erős meggyőződéssel és elkötelező erővel tárja a remény hitvallását a világ, az embertársak elé. Minden nemes humanista törekvést nagyra becsül, az igazságosságért, békéért vállalt és végzett munkát tiszteletben tartja, sőt mindebben részt is vesz — ugyanakkor azonban nem szűnik meg *a világ elé tárt hitben fogant reménységét*. Istennek „új eget és új földet” ígérő szava olyan reményt ébreszt az emberszívekben, melynek nyomán már kevés lesz a csak látható, csak érzelhető.

Isten, Jézus és egyház — és mindez *a reménység* jövő felé mutató, a beteljesülést feltáró *dimenziójában*. A theologia fundamentalisnak, az alapozó teológiának ún. klasszikus felosztása, rendszere — mint azt vázlatosan igyekeztünk bemutatni — egyáltalán nem merev. Tág teret enged annak, hogy az élet nehézségeit, a szenvedés útját és a halál titokzatosságát ismerő Krisztus felé fordulva — újra átgondoljuk alapozó munkánkat és azt — a Feltámadott-ra mutatva — *a reménység dimenziójával* tájítsuk ki.

Befejezésül még arra szeretnék röviden utalni: Isten személyes üzenetére adott válaszuk, Krisztus-hitünk nem határait jelöli ki reménységünknek. Ellenkezőleg, kezdete, bizakodó indítéka reményünknek. A Zsidó-levél szerzőjét idézve: „A hit szilárd bizalom abban, amit remélünk, meggyőződés arról, amit nem látunk” (11,1). A reménység dimenziója felszabadít, új távlatokat nyit elénk. Kétségtelen, hogy a Jézus Krisztusba vetett hit áll mindenekelőtt. De — J. Moltmannal szólva — az sem kétséges, hogy ebben a hitben a primátus, az elsőbbség a reményé.

GOJÁK JÁNOS

HIVŐK A SZOCIALISTA TÁRSADALOMBAN

Írásunk az egyház tanítóhivatalának megnyilatkozásait vizsgálja. Azokat, amelyek hozzánk, a szocialista társadalomban élő keresztényekhez szólnak és az adott társadalmi valósághoz való viszonyunkat kívánják tisztázni. Azt keresik, hol a helyünk, mi a szerepünk, mi a feladatunk a szocialista társadalomban.

Elég sok cikk és tanulmány foglalkozott már és foglalkozik még a jövőben ezzel a kérdéssel. Ismételten idézték már azokat a megnyilatkozásokat, melyeket a dolgozatban mi is felvontatunk. Ezekkel tehát nem mondunk újat. Ami viszont — legalábbis sokak számára — új, az az ilyen megnyilatkozásoknak új perspektívába való helyezése, az ismert mozaikkockák újszerű összerakása.

I.

Mielőtt a témánkkal kapcsolatos dokumentumokat megvizsgálánk, a társadalmi-politikai-gazdasági valóságot érintő egyházi megnyilatkozások értékeléséről kell beszélnünk.

Alapvető megállapítás, hogy az ilyen jellegű megnyilatkozások történetiek. Ami annyit jelent, hogy nem állnak téren és időn kívül. És nem rendelkeznek valamiféle idő feletti elvont érvénnyel. Egy adott korban hangzanak el, egy adott kor emberéhez szólnak. Egy adott történelmi helyzetet tartanak szem előtt. Egy adott szituáció elemzéséből születnek. Egy adott területen, adott körülmények között élő keresztények számára kívánnak eligazítással szolgálni. Mintegy választ adnak arra a kérdésre, arra a hívásra, amit egy adott társadalmi-gazdasági-politikai valóság tesz fel. Következésképpen az eligazítás érvényes-